

Azonban a romániai kisebbségi aktivitás nem csitult 1924-ben sem: az összes erdélyi egyház képviselője és a magyar nemzeti párt a román királyhoz fordultak az oktatásügy megoldásáért. Az 1919. december 19-i szerződés alapján Romániának lehetővé kell tennie a kisebbségi tanítási nyelvű állami iskolák létezését. Az egyházi gimnáziumok rosszabb körülmények között működhetek tovább, és a román adminisztráció is lépten-nyomon megkeserítette működésüket. Az újonnan alapított magyar magániskolákat és az általuk kiadott bizonyítványokat a román állam nem ismerte el jogilag. 1925. november 6-án az eredeti törvényjavaslattal szemben jelentős engedményeket tartalmazó egyezséget fogadott el a román parlament.

A 20-as évek első felében a jugoszláviai magyarok helyzetére vonatkozóan nem érkeztek panaszok a Népszövetséghez. A helyzet 1927-től változott meg és a 30-as években csúcsosodott ki.

A Népszövetség sokat tett a konstruktív megoldások és a kölcsönösen elfogadható kompromisszumok érdekében. Németország belépése a szövetségbe új irányt szabott, melynek háttérében nem a rendszer tökéletesítésének szándéka, hanem a területi revízió célja állt. Németország változtatási javaslatait sorra utasították el a „kisebbségi államok”. A nemzeti-ségi ügyek megoldása azonban válságba került. A krízis a náci hatalomra kerülésével hágott tetőpontjára, amikor a felső-sziléziai, létében veszélyeztetett zsidó kisebbség érdekében a szövetség nem tudott beavatkozni. A kisebbségi problematika és a nemzetiségek közötti ellentétek megoldása egyre inkább kikerült a Népszövetség hatásköréből. *Császári Éva*

A pozsonyi terménytőzsde (1922–1952) Egy intézmény működésének viszontagságai

Fabricius, Miroslav: Bratislavská plodínová burza (1922–1952) Peripetie fungovania jednej inštitúcie. = Historický časopis. 60. r. 2012. 2. no. 215–234. p.

A tőzsdék az országos vásárokból alakultak ki. A vásár és a tőzsde közötti különbség az áru jellegében áll. Míg a vásárban az árut teljes mennyiségében az eladó és a vevő jelenlétében árusították, addig a tőzsdén

csak az áru mintáját árusították a tőzsde szabályai és bevett szokásai szerint. A tőzsde meghatározó árképző hatással bírt és fontos információ központtá vált. Megkülönböztetünk pénztőzsdét, árutőzsdét és szállítási tőzsdét.

A Habsburg Birodalom első tőzsdéje 1771-ben nyílt meg Bécsben. 1860-tól törvény tette lehetővé az árutőzsdék létrejöttét mindazon neves városokban, ahol kereskedelmi kamarák működtek.

Az első világháború előtti időszakban a mezőgazdasági termékek élénk kereskedelme jellemezte Szlovákia területét is. A háború azonban negatívan befolyásolta a tőzsde működését.

A pozsonyi terménytőzsde 1922–1939 között: az új állam kialakulásával központosítani igyekeztek a kereskedelmet. Azonban az egyetlen prágai tőzsde nem tudta egyedül irányítani az országos áruértékesítést. Az új tőzsde létrehozásáért Brünn, Olomouc és Pozsony lobbizott. Pozsony mellett szót, hogy a legtermékenyebb terület közepén jött létre, volt kikötője, és a pozsonyi tőzsde létrejöttével Szlovákia nem kerülhetett volna a budapesti, illetve bécsi tőzsde befolyása alá.

A pozsonyi tőzsde létrehozásának kezdeményezői a Szlovák Teljhatalmú Minisztériumtól, az Ipari és Kereskedelmi Minisztérium szlovákiai részlegétől és a Szlovák Képviselők Klubjától indultak ki. Lényegesebb fordulat 1920-ban következett be, amikor a törvényjavaslatot előkészítő bizottság áru- és terménytőzsde alapítására tett javaslatot Pozsonyban. A mezőgazdasági minisztérium javaslatára a pozsonyi tőzsde számára külön törvényt kellett alkotni, amelyről 1921 márciusában kezdtek tárgyalni. A legnagyobb vitát a tőzsdetanács választott és kinevezett tagjainak aránya váltotta ki.

A pozsonyi tőzsdéről szóló törvényt 1922. január 25-én elfogadta a képviselőház, de mivel a parlament a törvénytervezetet néhány módosítás beiktatásával fogadta el, ismét meg kellett vitatnia azt a szenátusnak. A tervezet 1922. február 15-én vált hatályos törvénné.

1922. május 27-én ünnepélyesen megnyitották a pozsonyi terménytőzsdét, az első tőzsdegyűlés 1922. június 26-án volt. A tőzsdén számos üzletet kötöttek, arra törekedtek, hogy egységesítsék a Duna területén zajló gabonakereskedelmet, és a nemzetközi árucserét a pozsonyi kikötőben történjen. A Dunai Nagyvásár keretén belül kiállításokat és

konferenciákat szerveztek, amelyeken a szlovák termékeket népszerűsítették. A tőzsde döntőbírói és szakértői testülettel és saját titkársággal rendelkezett.

1932-ben a Csehszlovák Terménytanács által megvalósított terménymonopólium következtében a pozsonyi tőzsde árképző szerepe megszűnt, a tőzsdei kereskedelem 1938-ban a kedvezőtlen politikai helyzet miatt megbénult.

1939–1945: Szlovákia létrejötte után a Szlovák Nemzeti Bank vezetője felszólította a pénzügyminisztériumot pénztőzsde alapítására. 1939. május. 8-i ülésén a kormány megtárgyalta a javaslatot, és határozatot hozott a pozsonyi székhelyű pénztőzsde alapítására. A törvénytervezetet J. Fundárek dolgozta ki. Az új tőzsdetörvényt 1939. december 31-én hirdették ki és 1940. június 1-jén lépett érvénybe.

A tőzsde újraszervezése keretén belül a zsidókérdést is megoldották: a gazdasági minisztérium azzal a kéréssel fordult a belügyminisztériumhoz, hogy 1940. május 20-ig hagyják meg funkcióikban a pozsonyi tőzsde zsidó származású tisztviselőit, ugyanis nélkülük a tőzsde működésképtelenné válik, mert az árja tagok nem mutatnak megfelelő érdeklődést a tőzsde működése iránt. Az államelnöki hivatal a pénzügyminisztériumtól kért választ arra, hogy a tőzsde testületeiben miért ülnek aránytalanul nagy számban zsidók, és sürgős megoldást követelt.

1940 augusztusában a tőzsde titkára jelezte a pénzügyminisztérium felé, hogy a pozsonyi tőzsde tisztviselői és alkalmazottai között nincs egyetlen zsidó sem, csupán a tőzsde áru- és faipari főosztályának tagjai között vannak. A tőzsde elnöke néhány nappal később a kormány elnökségéhez címzett levelében írja, hogy bár a tőzsde hamarosan kizárja a zsidó elemet a tagok soraiból, de kizárásukkal a tőzsde jelentős éves tagdíjtól esik el, amelyet közpénzből kell majd pótolni.

1940 augusztusában az értékpapír-kibocsátási kérvények beadási határidejének lejárta után katasztrofális eredmények születtek: a 350 részvénytársaság 1 milliárd 500 millió SK értékű részvénytársaságából csupán 12 társaság 250 millió korona értékű részvényét jegyezték. A tőzsde működése 1945 februárjában leállt.

1945–1952: Pozsony felszabadítása után a Pénzügyi Meghatalmazotti Hivatal a tőzsde képviselőivel tárgyalt az intézmény újraszervezé-

séről. A hivatal által a tőzsde vezetőjévé kinevezett Š. Menkyna 1945 júliusában javaslatot tett a tisztviselői testület kinevezésére. A tőzsde képviselői szerették volna a tőzsdét bevonni az új köztársaság gazdasági életébe, és egységesíteni a tőzsdei törvényeket. Meggyőződésük szerint a tőzsde az új viszonyok között is a gazdasági élet barométere lehetett volna.

1952 júniusában a mezőgazdasági minisztérium javaslatot tett a terménytőzsde megszüntetésére. Az üzleti szerződésekről és az állami arbitrázsról szóló törvény elfogadásával a tőzsde tevékenysége radikálisan beszűkült, majd 1952-ben megszűnt. Épületeit államosították.

Császári Éva

Német telepések a Kárpátok déli részén

Ciociltan, Alexandru: Colonizarea germană la sud de Carpați = Revista Istorică, XXII. Tom.m 2011, 5-6 no. 431–460 p.

Gyakran esik szó a magyar városfejlődés kapcsán az erdélyi szászokról; kevésbé ismert azonban a szerepük a Kárpátokon túli városok kialakulásában. Moldvában Neamț („Német”) megye (és településeinek) elnevezése utal a hajdani szász jelenlétre. Miért ne vizsgálhatnánk, kérdezi Alexandru Ciociltan, mi volt a szerepük a Kárpátok déli lejtőin? A kérdés azért is jogos, mert a téma feldolgozása még várat magára. Bár a tanulmány tárgya nem ez, mégis óhatatlanul felmerül a kérdés: miért? Miért nem foglalkozott eddig a román történetírás érdemben a havasalföldi városfejlődés kérdésével? Bár nem az én tisztem eme kérdés megválaszolása, mégis, érdekes társadalmi jelenségekre mutathat rá annak vizsgálata, hogy milyen történelmi problémákat emel ki egy társadalom történetírása, és miért.

Térjünk vissza a havasalföldi városokhoz. A szászok kapcsán négy város kerül szóba: Câmpulung (magyarul Hosszúmező), Argeș, (a mai Curtea de Argeș avagy Argyasudvarhely), Târgoviște, és Râmnic (a mai Râmnicu Vâlcea). Az első két város a mai Argeș megyében talál-